

Κωνσταντίνος Δ. Θανόπουλος

πορεία αντίθετα

Η σύγκρουση για την προστασία της Παλιάς Εάνθης
Πολιτικό Χρονικό

Εάνθη 2005

Το πόνημα αυτό αναφέρεται στον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης. Είναι μέρος του ιστορήματός μου για την περίοδο που διετέλεσα μετακλητός και εν συνεχεία επί θητεία Νομάρχης Ξάνθης, διορισμένος από την κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή το 1975. Λόγω, όμως, του ειδικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει, εκδίδεται σε μία ανεξάρτητη ενότητα, ώστε ο αναγνώστης να μην υποβληθεί σε πρόσθετο κόπο διαβάζοντας μαζί και για άλλα θέματα, που, ίσως, δεν τον ενδιαφέρουν. Βέβαια, μερικά στοιχεία ή πληροφορίες, που δεν σχετίζονται άμεσα με την ιστορία του παραδοσιακού οικισμού, δεν μπορεί να μην αναφερθούν και σ' αυτό το μέρος, διότι αποτελούν τα πλαίσια των ιστορουμένων γεγονότων. Πληρέστερη γνώση, όμως, και αντίληψη του προβλήματος που αντιμετώπισα στην Ξάνθη μπορεί να αποκτηθεί, πρώτον, με την ανάγνωση του ιστορικού της διαδρομής μου στην Ξάνθη (έτη 1975 - 1979, 1989 - 1990) και, δεύτερον, με την μελέτη της ιστορίας και της τύχης παραδοσιακών οικισμών άλλων πόλεων της χώρας μας.

Για τον αναγνώστη, που θα ενδιαφερθεί μέσω αυτής της εργασίας να εμπλουτίσει τις γνώσεις του για τον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης, θέλω να τονίσω ότι το βιβλίο αυτό δεν προσφέρει γνώσεις και πληροφορίες ειδικές, επιστημονικές. Δεν γράφεται από αρχαιολόγο ή αρχιτέκτονα. Είναι πόνημα κατ' εξοχήν πολιτικοκοινωνικό. Ο γράφων επίστευε ότι διέθετε ωρισμένες γνώσεις και κάποια ευαισθησία, που τον υποχρέωναν να αντιδράσει ως άτομο στο ζήτημα που είχε ανακύψει, αλλά εν προκειμένω ενήργησε ως εκπρόσωπος της πολιτικής εξουσίας, αντιμετώπισε πολιτικές αντιδράσεις και κινδύνους και έδρασε, όπως ενόμιζε ότι πρέπει να δρα ένα στέλεχος αυτής της εξουσίας: Να κινείται βεβαίως στα πλαίσια των νόμων και των εντολών των προϊσταμένων του, αλλά να έχει την ικανότητα και να τολμά να συμπληρώνει τα κενά ή τις ασάφειες που υπάρχουν στους νόμους και στις εντολές και, σε τελευταία ανάλυση, να αναλαμβάνει τις ευθύνες του, όταν χρειασθεί.

Ειδικά για την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος δεν υπήρχαν εκείνη την εποχή συγκροτημένες και σαφείς διατάξεις προστασίας τους (το άρθρο 24 του Συντάγματος 1975 ήταν πρόσφατο) και το καθήκον όσων είχαν αναπτύξει ήδη κάποια ευαισθησία, ως άτομα ή υπεύθυνοι δημόσιοι λειτουργοί, τους επέβαλε να κινηθούν ως πρωτοπορία στο τόσο μεγάλο αυτό θέμα, που σχετίζεται

με την επιβίωση του ανθρώπου και του πολιτισμού μας.

Πρέπει προκαταβολικά να σημειώσω ότι θα προσπαθήσω να μεταφέρω τα γεγονότα με τον τρόπο που συνέβησαν και θα διατυπώσω τις κρίσεις μου, όπως τις διετύπωνα και τότε. Το κείμενο αυτό –επαναλαμβάνω– δεν είναι τεχνικό ή επιστημονικό, αλλά πολιτικό. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να γραφεί η αλήθεια ωμή, ώστε η εμπειρία αυτή να αποτελέσει σημείο αναφοράς σε όσους τύχει από αντίστοιχες θέσεις να χειρισθούν ανάλογα θέματα. Δεν έχει σημασία το ότι ορισμένοι πολίτες αγωνίσθηκαν να προστατεύσουν την περιουσία τους και συμπεριφέρθησαν με τον τρόπο που αυτοί ενόμιζαν ως ορθό, διότι αυτό είναι φυσικό και συμβαίνει παντού. Ούτε, ότι άλλοι, παράγοντες και μη, εκμεταλλεζόμενοι ένα εκ πρώτης όψεως λογικό αίτημα, ξεσήκωσαν τους πάντες και, παρ' όλο που δεν επέτυχαν τον στόχο τους, προκάλεσαν μεγάλη ζημία στην Ξάνθη. Εκείνο που πρέπει να τονισθεί είναι ότι η πολιτική εξουσία πρέπει να τολμά να παίρνει πρωτοβουλίες και να αναλαμβάνει ευθύνες, τουτέστιν να αποδέχεται το οποιοδήποτε πολιτικό κόστος. Εάν το κάνει έντιμα και θαρραλέα, στο τέλος η πολιτική εξουσία δικαιώνεται και αυτός που τελικά ωφελείται είναι ο λαός. Ο αγώνας αυτός δηλαδή, που έγινε για την προστασία του πολιτισμού μας, έγινε στην ουσία για να ωφεληθεί ο λαός της Ξάνθης, παρόλο που παρουσιάστηκε ως αντίθετος με αυτό που εμφανιζόταν ότι η κοινή γνώμη ήθελε. Το ιστορικό που εκτίθεται φθάνει μέχρι την δικαίωση της προσπάθειας του γράφοντος. Όμως μετά τα ιστορούμενα χρόνια, ο παραδοσιακός οικισμός καταξιώθηκε και ο λαός απολαμβάνει αυτό που του ανήκει.

Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΞΑΝΘΗ

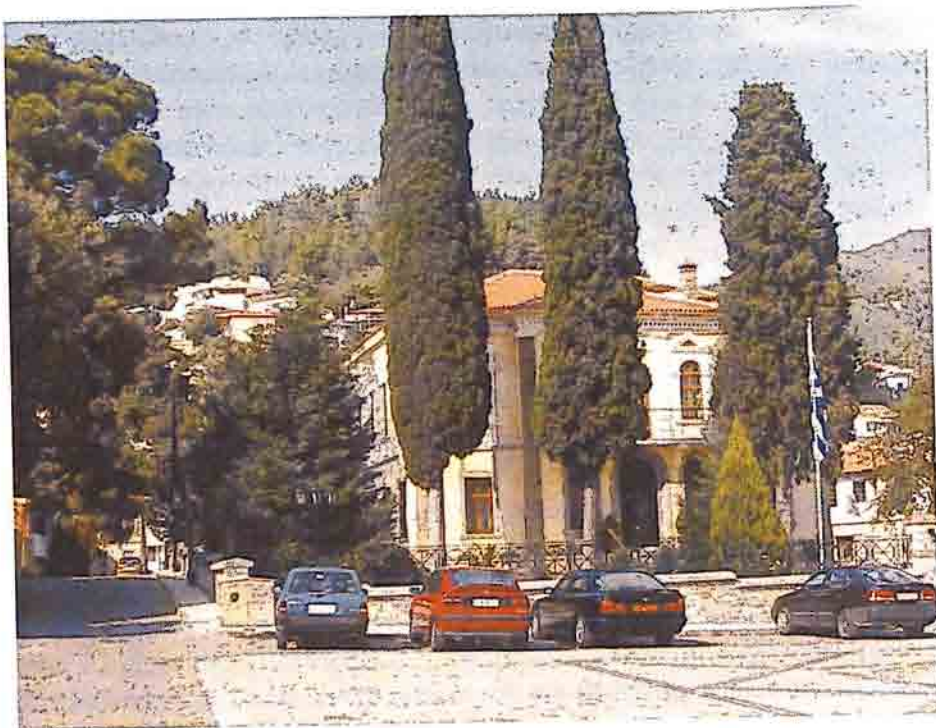
Όπως έχω ήδη γράψει, η παρούσα αναφορά στη σύγκρουσή μου με αντικείμενο τον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης είναι μέρος της εργασίας μου που έχει ως θέμα τη δραστηριότητά μου ως Νομάρχη Ξάνθης και Αιτωλίας-Ακαρνανίας. Η ενημέρωση των διοριζομένων νομαρχών στην εποχή μου ήταν από μηδαμινή μέχρις αστεία. Ο Υπουργός Εσωτερικών, άμεσος υπηρεσιακός προϊστάμενος όλων των νομαρχών, ασφαλώς δεν ε γνώριζε τα προβλήματα κάθε επαρχίας, ώστε να δώσει κατευθυντήριες οδηγίες. Δεν είχε όμως ούτε την –στοιχειώδους λογικής– πρωτοβουλία να οργανώσει ένα πρόγραμμα ενημέρωσης για τον κάθε νεοδιοριζόμενο νομάρχη από τους προϊσταμένους των αρμοδίων υπηρεσιών των υπουργείων. Με αυτούς θα

συνεργαζόταν ο νεοδιοριζόμενος νομάρχης μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, αυτός από την επαρχία του και οι προϊστάμενοι από το κέντρο, για να επιλύσουν τα προβλήματα κάθε νομού. Και μόνο στους νομάρχες της Θράκης εδίδετο εντολή να περάσουν από ένα διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών για να τους ενημερώσει για τις διεθνείς συνθήκες, οι οποίες αφορούν τους Έλληνες μουσουλμάνους της Θράκης.

Επόμενο ήταν, ότι κανείς αξιωματούχος των υπουργείων του κέντρου -του Υπουργείου Πολιτισμού ή Προεδρίας- δεν με ενημέρωσε για την ύπαρξη παραδοσιακού οικισμού στην Ξάνθη.

Όταν έφτασα στην Ξάνθη σιδηροδρομικώς ήταν νύχτα. Το επόμενο πρωί πήγα στην Νομαρχία να εγκατασταθώ στο γραφείο μου και να δω τους νέους συνεργάτες μου. Τις περιοδείες μου να γνωρίσω το νομό, τις προγραμματίσα για τις επόμενες ημέρες και αφού πρώτα ενημέρωσα τους δημάρχους και προέδρους για την ημερομηνία των επισκέψεών μου. Από την πρώτη ημέρα όμως άρχισα να περιφέρομαι στην πόλη μόνος, χωρίς συνοδεία ή αυτοκίνητο. Ηθελα να γνωρίσω την πόλη ανεπίσημα και ουσιαστικά και να επισημάνω τα σημεία που προξενούσαν ευχαρίστηση στον επισκέπτη ή που τον προδιέθεταν δυσμενώς και τα οποία ενδεχομένως από την θέση που αναλάμβανα θα μπορούσα να βοηθήσω να διορθωθούν. Η ύπαρξη μίας μόνο μεγάλης πόλεως -πρωτεύουσας- στο νομό προκαλεί αλληλοεπικαλύψεις της δημοτικής με την νομαρχιακή διοίκηση, αλλά δημιουργεί και ιδιαίτερες υποχρεώσεις στην δεύτερη να βοηθήσει την πόλη, που είναι η «βιτρίνα» του νομού.

Σε έναν επισκέπτη, ο οποίος ερχόταν από την εθνική οδό ή τον σιδηροδρομικό σταθμό, η Ξάνθη έδειχνε σαν μία ήσυχη «χαμηλόφωνη» πόλη, που υπακούει στους κανονισμούς ενός ευπρεπούς πολεοδομικού σχεδιασμού με μονοκατοικίες, ισόγεια ή διώροφα σπίτια. Φαινόταν κτισμένη κατά το μεγαλύτερο τμήμα της μετά το 1923, κατά την εγκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων από την Μικρά Ασία, την ευρύτερη Θράκη και τον Πόντο, με γειτονιές και μικροκοινωνία σε ανθρώπινη κλίμακα. Αν απεφάσιζες να περιέλθεις την πόλη στο σύνολό της, η εντύπωση αυτή ενισχυόταν. Κινούμενος, όμως, προς την βορειοδυτική πλευρά της, ξαφνικά άλλαζες περιβάλλον, εικόνα, εποχή. Γύριζες πίσω τις σελίδες της ιστορίας. Ήσουν στην Παλιά Πόλη. Η οποία αποτελούσε σχεδόν το ένα τρίτο του συνόλου της δομημένης πόλης, κτισμένη όμως στο πλέον προνομιούχο τμήμα της, στο υψηλότερο μέρος, δίπλα σε ένα γραφικό ποτάμι, τον Κόσυνθο, απ' όπου

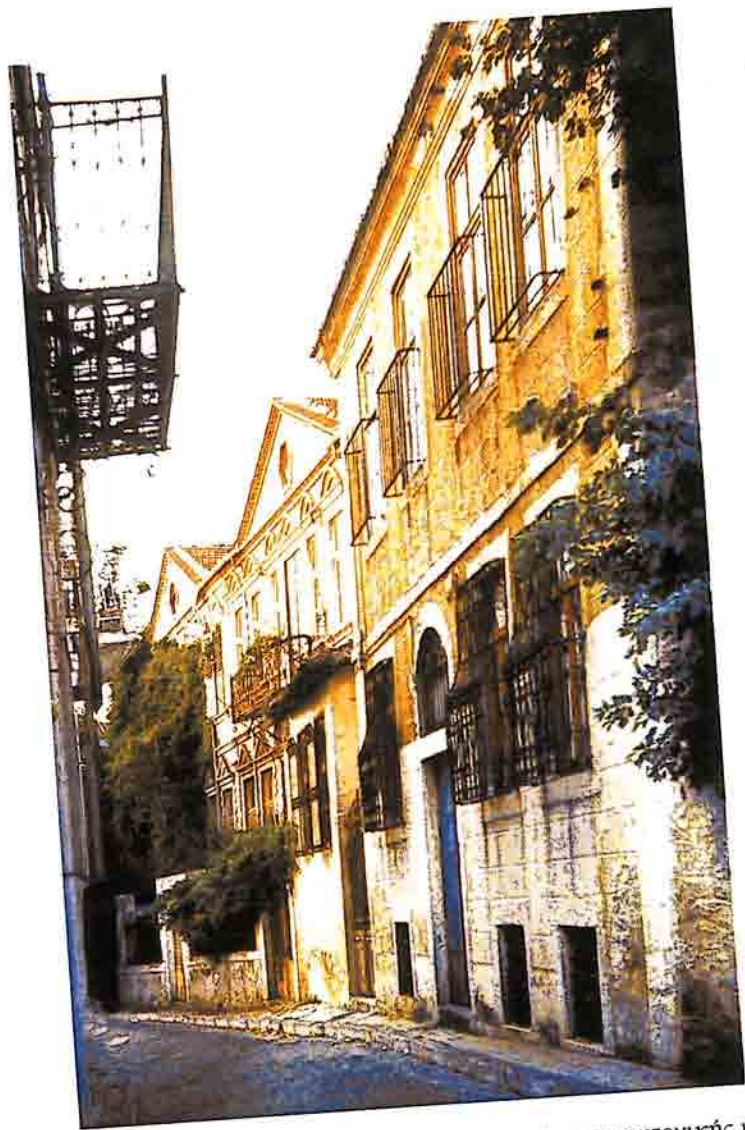

Παλιά Ξάνθη: Τμήμα της Πλατείας Μητροπόλεως με το Μητροπολιτικό Μέγαρο, τα κοινοτικά σχολεία (αριστερά) και τους περιβάλλοντες την πόλη λόφους σε σύγχρονη φωτογράφιση.

υδρευόταν, προστατευμένη από ένα διάδημα καταπράσινων λόφων, από τις κορυφές των οποίων δεχόταν την ευλογία τριών παλαιών μοναστηριών.

Ήταν ένας γοητευτικός συνδυασμός λαϊκής –μακεδονικής κυρίως– αρχιτεκτονικής, με κατασκευές που θύμιζαν κεντρική Ευρώπη, ανεπτυγμένος σε ένα κυβολιθόστρωτο οδικό πλέγμα. Μου άρεσε η διαμονή σε χώρους με ανθρώπινη κλίμακα. Ακόμη και η Νέα Ιωνία, όπου είχα μεγαλώσει, –με τα πλινθόκτιστα σπιτάκια ενός ή δύο δωματίων και κουζίνας, τους χωματοδρόμους και την εμφανή προσπάθεια των προσφύγων να βελτιώσουν την ποιότητα της κατοικίας τους και την διαβίωσή τους–, μου προκαλούσε συναισθήματα συμπάθειας και οικειότητας. Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Σάμου, που άρχισα να επισκέπτομαι κάθε χρόνο από το 1964, με είχαν αφήσει έκθαμβο. Είτε κοντά στην θάλασσα, όπως το Πυθαγόρειο και το Κοκκάρι, είτε στο εσωτερικό του νησιού, όπως η Χώρα, οι Βουρλιώτες και πολλοί άλλοι, είτε αστικοί όπως το Βαθύ και το Καρλόβασι, με τη λαϊκή αρχιτε-

κτονική και τα θαυμάσια νεοκλασικά, αλλά και τα εμπνευσμένα από την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική οικοδομήματα, είτε καθαρά αγροτικοί, όπως οι Μανωλάτες το Παλαιόκαστρο, οι Μαυρατζαίοι. Οι οικισμοί της Σάμου με είχαν κάνει ένθερμο λάτρη της λαϊκής παραδοσιακής μας κατοικίας και με γέμισαν αγωνία για την τύχη της. Από την πρώτη μου επίσκεψη στην Σάμο το 1964 έκανα παρατήρηση στους κοινο-

Παλιά Ξάνθη: Η οδός Αντίκα με τα εκλεκτικιστικής αρχιτεκτονικής κτήρια Κουγιουμτζόγλου, που σήμερα στεγάζουν το λαογραφικό μουσείο. Δεξιά κτίσμα του τέλους του 19ου αιώνας με λόγια αρχιτεκτονικά στοιχεία.

τικούς άρχοντες του χωριού που έμενα, επειδή εκάλυπταν ωραία και παμπάλαια λιθόστρωτα με τσιμέντο για να κυκλοφορούν ευκολότερα τα μηχανάκια στους στενούς δρόμους του (!) χωρίς να συνειδητοποιούν τι έπρεπε να προστατεύσουν, πού κρυβόταν ο πλούτος των. Η καταστροφή της νεοκλασικής Αθήνας στο βωμό της, «όπως-όπως», στέγασης του πληθυσμού, ο οποίος κατέκλυζε την πρωτεύουσα από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 και μετά, μου είχε προκαλέσει θλίψη απέραντη. Είναι τα «Δεκεμβριανά» της νεότερης Αρχιτεκτονικής μας, με ανυπολόγιστες επιπτώσεις στην ζωή και το μέλλον της Αθήνας. (Μετά τα Δεκεμβριανά τα περισσότερα σπίτια του αθηναϊκού κέντρου είχαν προσόψεις τραυματισμένες από τις ανταλλαγές πυροβολισμών. Οι Αθηναίοι, αντί να τα αποκαταστήσουν, τα κατεδάφισαν... δηλαδή αντί να γιατρέψουν τους τραυματίες των, τους εξετέλεσαν...)

Συγχρόνως με είχε καταλάβει απορία και αγανάκτηση, γιατί δεν έγινε καμία προσπάθεια για να ανακοπεί η καταστροφή. Η Πλάκα που παρέμεινε σχεδόν ανέπαφη, το οφείλει στον Ιερό Βράχο. Για να τον πλαισιώνει ταπεινά και να επιτρέπει να προβάλλεται το μεγαλείο του Παρθενώνα, και όχι διότι η μικρή αυτή συνοικία είχε τις δικές της αξίες και ιστορία στον κοινωνικό βίο των Αθηναίων.

Τα συναισθήματα και οι σκέψεις αυτές με απασχολούσαν όταν έκανα την πρώτη μου επίσκεψη στον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης. Θα έλεγε κανείς ότι η παλιά αλλά και η νέα πόλη είχαν παγώσει πολεοδομικά. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, η οικοδομική δραστηριότητα ήταν μηδαμινή. Και στη νέα πόλη οι εξαιρέσεις αφορούσαν δύο-τρεις μικρές πολυκατοικίες. Στην Παλιά Πόλη όμως, ένα-δύο τραύματα σε κεντρικό δρόμο έδειχναν ποιο μέλλον είχαν επιφυλάξει οι πολεοδόμοι του νομού και του δήμου για τον παραδοσιακό οικισμό. Στην οδό Χρηστίδη π.χ. δύο παλιά σπίτια είχαν κατεδαφιστεί, είχαν κτισθεί δύο νέα τριώροφα και τα κτίσματα αυτά είχαν «υποχωρήσει» σε νέα οικοδομική γραμμή, αφήνοντας ένα μεγάλο χώρο προς την πλευρά του δρόμου, που προωριζόταν για την νέα «λεωφόρο» που είχε σχεδιάσει η Δημοτική Αρχή!

Ερώτησα τις τεχνικές μας υπηρεσίες και μου είπαν ότι το Σχέδιο Πόλεως που ίσχυε –και για την Παλιά Πόλη– είχε εκπονηθεί το 1939. Οι Ξανθιώτες είχαν «προσαρμόσει» το «σχέδιο» της Παλιάς Πόλης στο σχέδιο της νέας, που συντάχθηκε προφανώς μετά το 1923.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΝΑΡΚΗΣ

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και τα τραγικά γεγονότα του Εμφυλίου απετέλεσαν την αιτία της οικοδομικής απραξίας. Η Δεύτερη Βουλγαρική Κατοχή και ο φόβος των διαγμών και της κακομεταχείρισης από τους κατακτητές είχαν ως συνέπεια να μετακινηθούν πολλές και αξιόλογες αστικές οικογένειες της Ξάνθης προς την Θεσσαλονίκη και την Αθήνα, αφήνοντας κλειστά και κενά τα ακίνητά τους

Παλιά Ξάνθη: Το αρχοντικό Μεταξά σε νεοκλασικό ύφος με λόγια στοιχεία και ζωγραφικό διάκοσμο. Η κτητορική επιγραφή χρονολογεί το κτήριο το 1900.

στην παλιά ή την νέα πόλη. Εκτός όμως από τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, που έγιναν τόπος εγκατάστασης και οικονομικής προόδου Ξανθιωτών, πολλοί θεωρούσαν ακόμη και την Καβάλα ως κατάλληλο τόπο για να δραστηριοποιηθούν, προσδιορίζοντας έτσι τον Νέστο ως «όριο ασφαλείας»! Στη νέα διαμονή τους οι παλαιοί Ξανθιώτες προσαρμόστηκαν επαγγελματικά και κοινωνικά και η Ξάνθη έχασε ένα πολύτιμο για την πρόοδό της οικονομικό και κοινωνικό δυναμικό.

Η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη της Ξάνθης κατά τον 19ο αιώνα και στις πρώτες δεκαετίες του 20ού, ωφείλετο στα εξαιρετικά καπνά ανατολικού τύπου, κυρίως «μπασμά», με τα οποία παρήγαν εκλεκτά με φυσικό άρωμα σιγαρέτα πολλές ελληνικές, αλλά και μεγάλες ευρωπαϊκές και αμερικανικές καπνοβιομηχανίες. Η πόλη δεν ήταν μόνο κέντρο παραγωγής και επεξεργασίας, αλλά και κέντρο αξιόλογου εμπορίου του καπνού, με εγκαταστάσεις αποθηκείσεως και γραφεία πολλών μεγάλων αλλοδαπών εμπορικών οίκων. Η διαδικασία καλλιέργειας, συλλογής, αποθηκείσεως και επεξεργασίας του καπνού αυτού, που είναι φυτό ιδιαίτερα ευαίσθητο, απαιτούσε πολλά εργατικά χέρια. Η οικονομική ωφέλεια, λοιπόν, εξετεινέτο σε ευρύτατα κοινωνικά στρώματα αστικά και αγροτικά. Ως χώροι αποθηκείσεως και επεξεργασίας εκτίσθησαν μεγάλα κτίρια, εξαιρετικά δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής, μακριά από την (Παλιά) Πόλη. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, με τις γνωστές καταστρεπτικές συνέπειες για την Ευρώπη και την Ελλάδα, επεφύλαξε για την Ξάνθη, και ειδικότερα την οικονομία της, πρόσθετα δεινά. Κατά τη διάρκεια του ανεκαλύφθησαν τα φίλτρα κι οι προσμίξεις αρωμάτων στα τσιγάρα. Αρχιζε τότε η εποχή του «πλαστικού», δηλαδή του ψεύτικου, στην κατανάλωση και την ζωή μας. Ήλθαν τα χρόνια των συνθετικών λιπασμάτων, των ζιζανιοκτόνων και των κάθε μορφής παρεμβάσεων, αλλοιώσεων και μεταλλάξεων σε ό,τι τρεφόμαστε ή φοράμε, που, με το ψευδώνυμο του νέου, μας απομακρύνουν από το φυσικό και το αυθεντικό. Έτσι με τα μεγάλα φύλλα καπνού Βιρτζίνια κλπ. οι βιομηχανίες καπνού είχαν την δυνατότητα να παράγουν πλέον ωραία και αρωματικά τσιγάρα που προτιμούσαν οι καπνιστές σε όλον τον κόσμο. Η παραγωγή και επεξεργασία των καπνών αυτών γινόταν σε μεγάλες καλλιέργειες με μηχανικά μέσα, χρήση λιπασμάτων και εγκαταστάσεις (φούρνους κλπ.), με αποτέλεσμα να περιορισθεί δραστικά η συμμετοχή της ανθρώπινης εργασίας, να μειωθεί το κόστος προς όφελος των μεγάλων βιομηχανιών και επί ζημία των παραγωγών

καπνού ανατολικού τύπου, των καπνεργατών και της τοπικής οικονομίας, που στηριζόταν στις παλιές μεθόδους.

Έτσι, ενώ άλλες περιοχές της Ελλάδος, που δεν είχαν την ανάλογη ανάπτυξη με αυτή της Ξάνθης (κάποτε ήταν η έβδομη πόλη της Ελλάδος, όπως άκουσα κατ' επανάληψη να μας υπενθυμίζει ο αείμνηστος Αλέξανδρος Μπαλτατζής), ανέκαμψαν μετά την λήξη του Εμφυλίου Πολέμου και ανέπτυξαν τις οικονομικές των δυνατότητες, η Ξάνθη έμεινε σχεδόν ναρκωμένη. Η οικονομία της Ξάνθης δεν διέθετε κεφάλαια για επενδύσεις. Δεν εκινήθη μέχρι το 1974 καμία συστηματική προσπάθεια για αναδιάρθρωσή της και δεν υπήρξε ούτε καν οικοδομική δραστηριότητα, η οποία στις ημιανεπτυγμένες οικονομίες θεωρείται «όχημα» για ανάπτυξη.

Όλα αυτά -εν περιλήψει ιστορούμενα- είχαν και ένα αναπάντεχο καλό επιβεβαιώνοντας την αρχή ότι «ουδέν κακόν αμιγές καλού»: Σώθηκε ο παραδοσιακός οικισμός. Δεν ισοπεδώθηκαν οι προσόψεις των αρχοντικών, δεν ανοίχτηκαν πλατείς δρόμοι να περνάνε τα αυτοκίνητα, δεν έγινε τίποτε ανεπανόρθωτο, εκτός από την εφαρμογή του σχεδίου πόλεως σε περιορισμένο αριθμό νέων οικοδομών. Και όποτε είχα λίγο χρόνο, περπατούσα στα στενά της Παλιάς Πόλης και την καμάφωνα...

ΗΜΕΡΕΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ

Οι ημέρες και οι εβδομάδες περνούσαν με ταχύ ρυθμό. Δεν έκανα τίποτε άλλο από το να συγκεντρώνω στοιχεία για τον Νομό, να επισκέπτομαι χωριά και χώρους εργασίας και να ακούω γνώμες και προτάσεις. Παράλληλα, άρχισαν οι επισκέψεις στην Αθήνα και οι συσκέψεις στο Υπουργείο Συντονισμού (σήμερα Εθνικής Οικονομίας). Ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής, για λόγους εθνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς, είχε δώσει εντολές στο κορυφαίο υπουργείο να επεξεργασθεί και να θέσει σε εφαρμογή το ταχύτερο προγράμματα για την σφαιρική και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της Θράκης.

Η αφετηρία της αναπτύξεως της Θράκης ήταν η βούληση και οι ρητές εντολές με την παροιμιώδη επιμονή του μεγάλου πολιτικού ηγέτη και είναι χρέος τιμής να το υπενθυμίζομε. Την ευθύνη αυτής της πολιτικής την είχε το Υπουργείο Συντονισμού ως επιτελικό υπουργείο, αλλά όλα τα υπουργεία και οι οργανισμοί του ευρύτερου δημόσιου τομέα είχαν υποχρέωση να συνδράμουν σύμφωνα με το

αντικείμενο και τις αρμοδιότητές τους¹.

Τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν σε εκτέλεση των κρατικών προγραμμάτων ήταν απαραίτητο να καλύπτουν όλους τους τομείς της δημοσίας δραστηριότητας, διότι η ανάπτυξη ενός τόπου πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνο τον οικονομικό, αλλά και τον κοινωνικό και τον πολιτιστικό τομέα. Υπήρχαν όμως τρία μέτρα, καθένα από τα οποία αποτελούσε ξεχωριστή αναπτυξιακή ενότητα. Πρώτο μέτρο ήταν η αυτοτελής λειτουργία και επέκταση του πριν από λίγους μήνες ιδρυθέντος Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, το οποίο λειτουργούσε με δύο σχολές, την Πολυτεχνική στην Ξάνθη και τη Νομική στην Κομοτηνή, σχεδόν πειραματικά, με «δανεικούς» ή «ιπταμένους» καθηγητές από τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα. Θα ακολουθούσε

Παλιά Ξάνθη: Μια γωνιά της συνοικίας του Ακαθίστου Ύμνου με αρχοντικό νεοκλασσικού ύφους δεξιά και κατοικία λαϊκής αρχιτεκτονικής αριστερά. Κατά το πολεοδομικό σχέδιο του 1938 αμφότερα τα κτήρια θα έπρεπε να κατεδαφιστούν.

1. Υπουργός τότε ο αείμνηστος Π. Παπαληγούρας και Γ. Γραμματεús ο Γ. Θεοφάνους, ο οποίος είδε «θερμά» το θέμα της αναπτύξεως της Θράκης.

δηλαδή, ή ήταν απαραίτητο να ακολουθήσει, ο διορισμός των νέων καθηγητών και η ανάληψη της διοικήσεως από αυτούς, η πρόσληψη επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού, η αύξηση των τμημάτων και των φοιτητών, η οργάνωση της υποδομής του και η ταχύτατη ανοικοδόμηση νέων πανεπιστημιακών κτηρίων και πανεπιστημιούπολεως. Το δεύτερο μέτρο ήταν η εγκατάσταση του Δ' Σώματος Στρατού, μέτρο που εστόχευε να εμπεδώσει το αίσθημα ασφαλείας των κατοίκων της Θράκης, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Η ψήφιση νόμου με ειδικά κίνητρα επιδοτήσεων, φορολογικών απαλλαγών και προνομιακών δανείων, για την πραγματοποίηση βιομηχανικών ιδίως επενδύσεων, ήταν το τρίτο μέτρο.

Το κάθε ένα από αυτά τα μέτρα και μόνο του θα προκαλούσε σε μία μετρίου μεγέθους επαρχιακή πόλη αναστάτωση και κίνηση της διαδικασίας αναπτύξεως. Πόσο μάλλον όλα μαζί με ό,τι αναγκαίο τα ακολουθεί: Υπηρεσίες, προσωπικό, οικογένειες, κατοικίες, ανοικοδόμηση! Αυτή η εικόνα άρχισε ξαφνικά να με κυνηγά ως όραμα και ως επιάλτης. Όραμα, διότι ήταν αυτό που σχεδίαζε η κυβέρνηση να επιτύχει στην Ξάνθη ως μέρος της Θράκης και αυτό που επιθυμούσε ο λαός της, ενώ θα αποτελούσε το αντικείμενο της δραστηριότητάς μου. Επιάλτης, διότι υποπευόμουν ότι η ανοικοδόμηση, που ήταν φυσικό επακόλουθο της διαδικασίας αυτής, θα ωδηγούσε στην καταστροφή του παραδοσιακού οικισμού.

Ο προβληματισμός για το στεγαστικό ζήτημα είχε τεθεί σε συσκέψεις στο κέντρο. Άργησε όμως να κινηθεί ο μηχανισμός, που έπρεπε να έχει προηγηθεί των κυρίων μέτρων της αναπτύξεως, και όταν κινήθηκε και οικοδομήθηκαν οι οικισμοί της ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ (στις παρυφές της Ξάνθης), χωρίς να επαρκούν και αυτοί για τις αναφυόμενες ανάγκες, η ανοικοδόμηση με την ιδιωτική πρωτοβουλία είχε φουντώσει.

Είχα καταληφθεί από μεγάλη ανησυχία. Ήταν αδύνατο να προχωρήσει η ανάπτυξη, που ήταν ο κύριος στόχος του κράτους για την Ξάνθη, χωρίς να υπάρχει χώρος να στεγασθούν με τις οικογένειές τους τα πρόσωπα που θα στελέχωναν όλους τους οργανισμούς και τις υπηρεσίες που θα εγκαθίσταντο στην πόλη. Σκέφθηκα τότε να καλέσω τους επιστήμονες και τους επιχειρηματίες της Ξάνθης, οι οποίοι είχαν σχέση με την οικοδομή, για να ακούσω τις απόψεις των για το πρόβλημα. Με απογοητεύσή μου είδα ότι ήταν ελάχιστοι! Ένας-δύο μικροεργολάβοι και ελάχιστοι μηχανικοί, ασφαλώς ολιγότεροι των πέντε, όπως ενθυμούμαι. Τους ετόνισα ότι πρέπει να οργανωθούν και

να δραστηριοποιηθούν επαγγελματικά στον τομέα της ανοικοδομήσεως κατοικιών διότι, όπως τους είπα, προβλέπω σοβαρή ανάπτυξη στην Ξάνθη και εγκατάσταση πάσης φύσεως στελεχών, που θα επανδρώσουν τις νέες δραστηριότητες, τα οποία θα χρειασθούν κατοικίες. Προσέθεσα ότι αν αυτό δεν το πράξει η ιδιωτική πρωτοβουλία, θα το αναλάβει το κράτος, πράγμα που δεν τους συμφέρει επαγγελματικά. Την σύσκεψη αυτή την επανέλαβα τονίζοντας τις ίδιες συστάσεις. Θα πρέπει να σημειώσω, ότι οι συσκέψεις αυτές ήταν δική μου πρωτοβουλία, αλλά η δήλωση ότι θα έλθει το κράτος να κτίσει, ήταν έμπνευση της στιγμής... Διότι οι συζητήσεις για την προώθηση στεγαστικών προγραμμάτων μέσω της Κτηματικής Τραπέζης έγιναν αργότερα και η κατασκευή των κατοικιών (από την ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ) πολύ αργότερα, παρά τις μεγάλες προσπάθειες του αείμνηστου προέδρου της Κτηματικής (και της ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ) Πάννη Σπέντζου. Πίστευα ότι η παρέμβαση του κράτους ήταν αναγκαία. Όπως συνήθως όμως γίνεται, ήλθε καθυστερημένα. Τελικά, η πιθανότερη εξέλιξη των προγραμμάτων αναπτύξεως της Ξάνθης, όσον αφορούσε το πρόβλημα της στέγης, θα ήταν η ανοικοδόμηση της πόλεως χωρίς σχεδιασμό. Οι Ξανθιώτες, μόνοι ή με τη συνδρομή ξένων, θα έκτιζαν με το σύστημα αντιπαροχής, όπου είχαν δικαίωμα και όπως επιτρεπόταν. Και δεν θα εδίσταζαν να «εφαρμόσουν» τις καταστροφικές διατάξεις του πολεοδομικού σχεδίου του 1939, που ισοπέδωνε τον παραδοσιακό οικισμό.

ΠΡΩΤΟΙ ΦΟΒΟΙ

Όπως ήδη είχα διαπιστώσει, πολλοί ιδιοκτήτες της Παλιάς Πόλης είχαν εγκαταλείψει την Ξάνθη και τα σπίτια τους, για τους λόγους που σημείωσα παραπάνω, και ζούσαν στην Αθήνα, την Θεσσαλονίκη ή αλλού. Μερικοί οι οποίοι κατείχαν τα σπίτια που ευρίσκοντο στα υψηλότερα σημεία του οικισμού τα είχαν εκμισθώσει σε Ξανθιώτες Μουσουλμάνους, οι οποίοι είχαν κατέβει από την ορεινή περιοχή για να εργασθούν στην πόλη, και μερικοί τα είχαν αφήσει κενά. Υπήρχαν και ωρισμένοι Ξανθιώτες, οι οποίοι είχαν βρει πιο άνετη ή βολική κατοικία στη νέα πόλη και έμεναν εκεί. Λίγοι ήταν οι παλιοί κάτοικοι, οι οποίοι έμεναν στην Παλιά Πόλη σε παλιά, αλλά περιποιημένα, σπίτια, οι οποίοι κυκλοφορούσαν μέσα σε ένα μαγικό χώρο, που είχε το χρώμα, τα αρώματα και τους ρυθμούς, που άνθρωποι με ιδιαίτερη αίσθηση της ομορφιάς είχαν δημιουργήσει και μας είχαν κληροδοτήσει για να χαρούμε και να διατηρήσουμε!

Ο φόβος μου ότι, όταν θα ξεκινούσε ο μηχανισμός της ανοικοδομήσεως «διά της αντιπαροχής», ελάχιστα από τον μαγικό χώρο, όπως τον περιέγραψα, θα διεσώζοντο και, μάλιστα, όχι από ευαισθησία των ιδιοκτητών, αλλά από προβλήματα συνιδιοκτησίας λόγω κληρονομιών, με βασάνιζε και με επέιξε να βρώ λύση. Δεν υποτιμώ την ευαισθησία των Ξανθιωτών με αυτές τις σκέψεις μου. Παντού έτσι έγινε. Ακόμη και για εξίσου ωραία ή και ωραιότερα οικοδομήματα και θα ήταν υπερβολικό να ζητήσουμε από τους Ξανθιώτες να κάνουν προσωπικές θυσίες –και μάλιστα πολλοί από το υστέρημά τους– για να διασώσουμε την παραδοσιακή μας κληρονομιά. Η διάσωση της παραδοσιακής κληρονομιάς είναι έργο της Πολιτείας, του κοινωνικού συνόλου, το οποίο πρέπει αναλόγως να επωμίζεται τα οικονομικά βάρη. Εάν υπάρχουν μεμονωμένοι ιδιοκτήτες με ευαισθησία και αγάπη για την παράδοση, που υποβάλλονται σε προσωπικές θυσίες και δαπάνες για να σωθεί ο λαϊκός πολιτισμός μας, αυτοί είναι άξιοι μεγάλης τιμής και ευγνωμοσύνης, αλλά δεν αποτελούν παρά την εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα.

ΦΙΛΟΙ – ΑΔΙΑΦΟΡΟΙ – ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ

Και στην περίπτωση της Ξάνθης, οι κάτοικοί της δεν απετέλεσαν εξαίρεση στην εκτίμηση του παραδοσιακού οικισμού τους από κατοίκους άλλων περιοχών της Ελλάδος, οι οποίοι είχαν βρεθεί σε ανάλογη θέση στο παρελθόν. Η συντριπτική πλειοψηφία των Ξανθιωτών –και γράφω πλειοψηφία, διότι υπήρχε ευτυχώς μειοψηφία καλλιεργημένων προσώπων, η οποία είχε εκτιμήσει τον πολιτιστικό θησαυρό που έκρυβε η Ξάνθη– αγνοούσε ή αδιαφορούσε, ή και, για ποικίλους λόγους, διέκειτο εχθρικά στον παραδοσιακό οικισμό. Π' αυτό, ουδείς ξένος εγνώριζε ότι υπάρχει και πουθενά –τότε– δεν εγίνετο λόγος γι' αυτόν. Ενώ πολλοί εγνώριζαν τους κολοβωμένους παραδοσιακούς οικισμούς της Καστοριάς, της Σιάτιστας και άλλων περιοχών της ηπειρωτικής Ελλάδος, δεν εγνώριζαν αυτό που υπάρχει στην Ξάνθη. Είναι γεγονός ότι πολλοί δεν εγνώριζαν ούτε που είναι η Ξάνθη και ας ήταν αρμόδιοι, λόγω θέσεως στον κρατικό μηχανισμό, να λάβουν μέτρα για την πρόδο της.

Βέβαια η προβολή και η διαφήμιση του ωραίου «πράγματος», είτε από υπερηφάνεια, είτε για εκμετάλλευση (τουρισμός), είναι λογικό να γίνεται από τον ιδιοκτήτη. Εν προκειμένω, από τους Ξανθιώτες. Τα «αισθήματα» ή οι γνώσεις των Ξανθιωτών, όμως, ωδηγούσαν προς

αντίθετη κατεύθυνση!

Δεν γνωρίζω γραπτά κείμενα Ξανθιωτών πριν από το 1975, που να κάνουν λόγο για τον παραδοσιακό οικισμό ως μνημείο λαϊκής αρχιτεκτονικής. Και ασφαλώς, δεν υπάρχουν κείμενα ξένων.

Το 1971, επί δικτατορίας, η Νομαρχία Ξάνθης χρηματοδότησε μία πολυσέλιδη και μάλλον δαπανηρή έκδοση, της οποίας η συντακτική επιτροπή είχε συγκροτηθεί από αξιόλογα στελέχη της διοικήσεως και της εκπαίδευσης του Νομού. Με πληθώρα πολυχρώμων εικόνων, με αναφορά στην ελληνική ιστορία, στην ιστορία της Ξάνθης και στα οικονομικά και κοινωνικά επιτεύγματα της δικτατορικής διοικήσεως υπέρ της Ξάνθης, η έκδοση αυτή, πλήρης από περιγραφές και φωτογραφίες, επιχειρούσε να προβάλει τις φυσικές ομορφιές του νομού και κάθε τι που μπορούσε να προσελκύσει τον επισκέπτη. Καμία αναφορά δεν γινόταν για τον παραδοσιακό οικισμό, την ιστορία του, την αξία και τις δυνατότητές του. Το έντυπο αυτό του 1971, περιέχει μόνο μία μικρή, θαμπή φωτογραφία της συνοικίας Σαμακόβου, σε παρένθεση της οποίας γράφει: «*Παλιά Ξάνθη*».

Η «μειοψηφία», που είχε την ευαισθησία να αντιληφθεί την αισθητική, πολιτιστική, αλλά και εθνική αξία του παραδοσιακού οικισμού, ήταν ο φιλολογικός κύκλος γύρω από τον αείμνηστο ιστορικό και λογοτέχνη Στέφανο Ιωαννίδη. Κυρίως δε, ο ίδιος ο Στέφανος Ιωαννίδης και ο, νέος τότε, φιλόλογος Θανάσης Μουσόπουλος. Ο Στ. Ιωαννίδης ήλθε και με είδε λίγο μετά τον διορισμό μου στο γραφείο μου. Μιλήσαμε για τα πνευματικά ζητήματα της Ξάνθης, την ΦΕΞ, την βιβλιοθήκη, το Λαογραφικό Μουσείο. Όμως δεν συζητήσαμε τότε για την Παλιά Πόλη. Θυμάμαι μία μέρα –ακόμα έχω την εικόνα του– που με συνάντησε στην οδό Β. Κωνσταντίνου να περιπατώ και μου είπε χαμογελώντας φιλικά... «*εδώ έχομε και ένα ωραίο παραδοσιακό οικισμό... τον είδατε;*» Του είπα ότι τον είχα δει. Ακόμη δεν εγνώριζα τους κινδύνους που διέτρεχε ο παραδοσιακός οικισμός και δεν έκανα καμία άλλη συζήτηση. Η γνώμη μου είναι –και συνάγεται από τα στοιχεία που έχω– ότι αυτοί, που εγνώριζαν την αξία του παραδοσιακού οικισμού και δειλά το συζητούσαν και το επρόβαλαν, στην κρίσιμη στιγμή εσίγησαν. Με άφησαν μόνο. Είναι όμως γεγονός ότι πολλοί κατεφέροντο κατά του Στ. Ιωαννίδη και του περιβάλλοντός του ως υπαιτίων για το ότι ελήφθησαν τα μέτρα προστασίας του οικισμού και εστερήθησαν οι ιδιοκτήτες σπιτιών στην Παλιά Πόλη της δυνατότητας να κτίσουν πολυκατοικίες με αντιπαροχή.

Έτσι δικαιολογούνται οι «χαμηλοί τόνοι» που εχρησιμοποίησε ο «κύκλος» αυτός στην προβολή των απόψεών του για τον παραδοσια-

κό οικισμό και η απόλυτη σιγή του στην κρισιμότερη στιγμή της συγκρούσεως.

Ανεξάρτητα από την σφοδρότητα του αγώνα, που έγινε για την Παλιά Πόλη και τους προσωπικούς κινδύνους που πέρασα, ούτε τότε, ούτε σήμερα μέμφομαι τους ιδιοκτήτες που προσδοκούσαν να αποκτήσουν κάποιο αξιόλογο εισόδημα από ένα ακίνητο και τους εμποδίζαμε σ' αυτό, επειδή δεν αντιλαμβάνονταν ποια ήταν η παραδοσιακή κληρονομιά και αγωνίζονταν με κάθε μέσο εναντίον του έργου που την αντιπροσώπευε. Όπως ετόνισα και παραπάνω, στις επιλογές των πολιτών βαρύτητα έχει η οικονομική ωφέλεια ή η ζημία που θα έχουν για να αποδεχθούν κάτι ή να το απορρίψουν. Όταν, λοιπόν, οι ιδιοκτήτες των ακινήτων της Παλιάς Ξάνθης βλέπουν τους ιδιοκτήτες ακινήτων, που βρίσκονται στη νέα πόλη, να κτίζουν πολυκατοικίες και να «πλουτίζουν», ενώ αυτοί αναγκάζονται να κρατούν καθηλωμένη και αναξιοποίητη την περιουσία τους, συγχρόνως δε να υποβάλλονται σε ιδιαίτερες δαπάνες -λόγω παλαιότητας- για την συντήρησή της, είναι φυσικό να εξεγείρονται. Υπεύθυνη είναι η Πολιτεία, που πρέπει να προστατεύει και να συντηρεί την πολιτιστική μας κληρονομιά και με τα κατάλληλα μέτρα να κατανέμει ισομερώς τα βάρη, παράλληλα δε να καθοδηγεί τον λαό στις επιλογές που εξασφαλίζουν την εθνική του επιβίωση. Όταν, όμως, η Πολιτεία, τουτέστιν όταν η κεντρική διοίκηση και η τοπική αυτοδιοίκηση, αργούν να πάρουν μέτρα, ή δεν επωμίζονται τα βάρη ή, ακόμη, και ενεργούν -εξ αιτίας άλλων επιρροών- εις βάρος και εναντίον της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, τότε τί πρέπει να γίνει; Όποιος αντιλαμβάνεται την προσωπική του ευθύνη, τί πρέπει να πράξει; Να παρακολουθήσει την καταστροφή;

Όπως εξηγώ και αλλού, για ό,τι συνέβαινε τότε στο Νομό Ξάνθης στη διοίκηση και για το σύνολο της εφαρμογής της κρατικής πολιτικής, θεωρούσα ότι είχα τον πρώτο λόγο και την πρώτη ευθύνη, παρ' ό,τι δεν σχεδίασα εγώ την πολιτική αυτή και η γνώμη μου ως νομάρχου δεν μπορούσε να επηρεάσει το σχεδιασμό της κατά τρόπο αποφασιστικό. Θεωρούσα ότι έπρεπε να διορθώνω τα λάθη, από οποιαδήποτε κατεύθυνση και αν προέρχονταν, και να συμπληρώνω τα κενά, που η έλλειψη οργανώσεως του κράτους και η αδυναμία προβλέψεων και προγραμματισμού άφηνε. Δεν μου επιτρεπόταν να παρακολουθώ τα γεγονότα απαθής... και δεν το έκανα.

ΠΡΩΤΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ

Κατά σύμπτωση, το έτος 1975 είχε κηρυχθεί από την UNESCO ως έτος κατανοήσεως και προβολής της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των εθνών. Και το Υπουργείο Βορείου Ελλάδος εμπνεύστηκε από το γεγονός αυτό και συνεκρότησε για την Βόρεια Ελλάδα Συμβούλιο Προστασίας Περιβάλλοντος υπό την εποπτεία του Γ. Γραμματέως, διηρημένο στα εξής τρία τμήματα: φυσικού, ανθρωπογενούς και ρυπάνσεως, με πολυπληθή και πολυποίκιλη σύνθεση και με γενικές, συμβουλευτικές και ασαφείς αρμοδιότητες. Το έγγραφο της αποφάσεως του Υπουργού Β. Ελλάδος (αρ. πρωτ. 380/28.1.1975) ήταν από τα πρώτα έγγραφα που περιήλθαν εις γνώσιν μου και όταν ανέλαβα τα καθήκοντά μου φρόντισα να το κοινοποιήσω και εγώ σε άλλους αποδέκτες του Νομού Ξάνθης. Το μόνο σαφές στο έγγραφο αυτό ήταν ο τρόπος που θα εισέπρατταν τις αμοιβές τους τα μέλη των συμβουλίων. Η απόφαση αυτή ακολουθήθηκε από το από 19.4.1975 (αρ. πρ. 79) έγγραφο και το από 22.4.1975 (αρ. πρ. 87) όμοιό του, τα οποία υπεγράφησαν από τον ορισθέντα ως πρόεδρο του Συμβουλίου Προστασίας Περιβάλλοντος Β. Ελλάδος, Γ. Γραμματέα του Υπουργείου. Στο πρώτο ζητούσε συνεργασία και πληροφορίες από τις νομαρχίες και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και... ιδιωτικού δικαίου των Νομών για τα θέματα περιβάλλοντος. Στο δεύτερο αναφέρονταν τελείως συγκεκριμένα και αόριστα διάφορες «ιδέες» και «σκέψεις» για την διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, με κατακλείδα τη βεβαίωση ότι: «*το ημέτερον συμβούλιον είναι πρόθυμον, οσάκις του ζητηθεί να βοηθήσει δι' ειδικών επιστημόνων...*» (Βλέπε φωτοτυπίες εγγράφων στις σελίδες 125-131).

Η αναφορά στις αποφάσεις και ενέργειες του Υπουργείου Β. Ελλάδος, που ήταν «ιδέα» των πολιτικών εκπροσώπων του προκληθείσα από την διακήρυξη της UNESCO, γίνεται για δύο λόγους:

Ο πρώτος διότι το Υπουργείο Β. Ελλάδος δεν είχε και δεν έχει καμία εκτελεστική αρμοδιότητα. Συνεπώς, κανένα πρακτικό αποτέλεσμα δεν μπορούσε να προκύψει από το «Συμβούλιο» αυτό με τα ετερόκλητα μέλη και το ευχολογικό αντικείμενο δράσεως, αφού το Υπουργείο Β. Ελλάδος αρμοδιότητες που δεν είχε, δεν μπορούσε να μεταβιβάσει! (Αλλού θα γράψω περισσότερα για την ζημία που κάνουν στην διοίκηση τα περιφερειακά υπουργεία).

Ο δεύτερος διότι, όταν φούντωσε ο αγώνας και η διαμάχη για τον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης, (που θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος του «Συμβουλίου»), καμία παρέμβαση ή

συνηγορία δεν υπήρξε από το συμβούλιο αυτό, ούτε καν μία «δήλωσή» του ως συλλογικού «συμβουλευτικού» οργάνου της Β. Ελλάδος. Κατά την άποψη μου, όσον αφορά τη συγκρότηση του, το μιν ήταν συνονθύλευμα ευκαιριακό προς εντυπωσιασμό, το δε είχε αφητηρία πολιτικές επιδιώξεις, ώστε δεν θα μπορούσε να έλθει σε σύγκρουση με το πολιτικό «στερέωμα» της Ξάνθης, που με εντυπωσιακή ενότητα εφέρετο κατά του παραδοσιακού οικισμού. Είχαμε μία κλασική περίπτωση της υποκρισίας των πολιτικών, που για τόσο μεγάλα θέματα, όπως ήταν αυτά που έθιγαν στα έγγραφά τους, έριχναν ένα πυροτέχνημα να φωτίσουν το πρόβλημα για να ασχοληθούμε -υποτίθεται- με αυτό και με την ταχύτητα που εξηντλείτο το φως του πυροτεχνήματος και έπεφτε σκοτάδι, λησμονούσαν και το ίδιο το πρόβλημα! Αυτή η ελαφρότητα και η προχειρότητα μετακυλίεται δυστυχώς και σε άλλους χώρους. Ιδού πώς:

Ήμουν νομάρχης ολίγων ημερών στην Ξάνθη, όταν την 24.2.1975 πήρα εντολή από τον Υπουργό Β. Ελλάδος να συγκροτήσω συμβούλια επί «νομαρχιακού επιπέδου» μέσα στα πλαίσια της πολιτικής του υπουργείου, που είχε την αφητηρία της στην πρώτη απόφαση του υπουργού όπως την εμνημόνευσα παραπάνω. Έτσι, τα συγκροτηθέντα αντίστοιχα τμήματα του «Συμβουλίου» του Νομού Ξάνθης είχαν την ίδια «παθογένεια» με τα αντίστοιχα του Υπουργείου Β. Ελλάδος! Εκτός από τα στελέχη της Δασικής Υπηρεσίας, τα άλλα πρόσωπα, τα οποία μου υπέδειξαν οι συνεργάτες μου ήσαν κατά το πλείστον άσχετα ή αδιάφορα προς το αντικείμενο, χωρίς ειδικές γνώσεις και ευαισθησίες. Καθ' όσον δε αφορά το τμήμα ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, όπου εντάσσοντο οι παραδοσιακοί οικισμοί, υπήρξαν μετά από λίγο καιρό μεταξύ των διορισθέντων, ωρισμένοι μαχητικοί επιστημονικοφανείς πολέμιοι του παραδοσιακού οικισμού της Ξάνθης! Η απόφαση ήταν η ακόλουθη:

Το όραμα της αντιπαροχής παρασύρει μεγάλη μερίδα παραγόντων και λαού να αξιώσουν από την Διοίκηση να απόσχη από μέτρα προστασίας του παραδοσιακού οικισμού που καταλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα μίας επαρχιακής πόλεως. Ο επικεφαλής της Διοίκησης Νομάρχης αντιμετωπίζει σταθερά τις θέσεις των πολεμιών του παραδοσιακού οικισμού. Σήμερα αναγνωρίζεται η ιστορική, αισθητική, κοινωνική και οικονομική αξία του προστατευόμενου παραδοσιακού οικισμού και οι τοπικές αρχές οργανώνουν ετήσιες γιορτές με κέντρο τον χώρο που πριν από μερικά χρόνια αγωνίζονταν να αλλοιώσουν ριζικά.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μέρος του ανέκδοτου έργου του συγγραφέως "Πορεία Αντίθετα - Οι Διαστάσεις της Δημόσιας Διοίκησης και η Πολιτική".